

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 5 Sayı: 21 Volume: 5 Issue: 21

Bahar 2012 Spring 2012

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

VASILİ DİMİTRİYEViÇ SMİRNOV (1846-1922)

İhsan ÇOMAK*

Özet

19. yüzyıl Rus Şarkiyatçılığı açısından önemli bir yüzyıldır. Bu dönemde Osmanlı tarihi, Türk dili ve kültürü üzerine pek çok çalışmalar yapılmış ve önemli tarihçiler yetişmiştir. Bunlardan birisi de Vasili Dimitriyeviç Smirnov'dur. Smirnov, Rusya'da Türkoloji çalışmaları içinde Osmanlı çalışmalarının ayrı bir disiplin olarak oluşmasını sağlayan önemli bir tarihçidir. Makalede, Sminrov'un Osmanlı tarih ve kültürü üzerine düşünceleri kendi eserlerinden örneklerle açıklanmakta, Rus Şarkiyatçılığı içinde Smirnov'un sahip olduğu özel yer vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Rusya, Şarkiyatçılık, Smirnov, Tarih Yazıcılığı, Osmanistika.

Abstract

19th century is an important period in the history of Russian Oriental studies. In this period, many important works have been made on the history, culture and language of the Ottoman Empire and distinguished scholars emerged in Russia. One of them is Vasili Dimitrievich Smirnov. With the contribution of his works, Ottoman studies became a separated academic discipline in Russia. In this article, Smirnov's views on Ottoman history and culture have been explained with citations from his works. In addition, his important role on the development of Ottoman studies in Russia has been underlined.

Key Words: Russia, Oriental Studies, Smirnov, Historiography, Ottoman Studies.

Rus Çarlığı döneminde 19. yüzyıl Şarkiyat çalışmalarının zirveye çıktığı bir dönemdir. Bu dönemde St. Petersburg ve Kazan'da bulunan üniversite ve enstitüler Şarkiyatçılığın önemli merkezleri idiler. Şarkiyat çalışmaları içinde Osmanlı çalışmalarının da önemli bir yeri vardı. Rus İmparatorluğu'nun Osmanlı İmparatorluğu ile yapmakta olduğu savaşlar ve bu savaşlarda pek çok Osmanlı toprağının Rusya'ya geçmesi, Rusya'da Osmanlı çalışmalarına kaçınılmaz olarak ilginin artmasını sağladı. Bu dönemde İ. A. Berezin, V. V. Bartold, A. O. Muhlinski, A. Kazımbek ve V. V. Grigoryev gibi önemli Türkologlar yetişti. Hiç şüphesiz ki bunlardan biri de Vasili Dimitriyeviç Smirnov'dur. Bu makalede Smirnov'un Osmanlı tarih ve kültürüne ilişkin düşünceleri ortaya koyduğu eserleri ışığında değerlendirilmeye çalışılacaktır.

* Yrd. Doç. Dr., TOBB ETÜ, Avrasya Çalışmaları Merkezi Müdürü.

Vasili Dimitriyeviç Smirnov 27 Haziran 1846'da Rusya'nın Astrahan şehrine bağlı Biruçya Koca köyünde doğdu. Babası din adamıydı. Astrahan İlahiyat Okulunu ve Perm İlahiyat Seminerini bitirdikten sonra, 1865 yılında Petersburg İlahiyat Akademisine yazıldı. Burada bir yıl okuduktan sonra Petersburg Üniversitesine bağlı meşhur Doğu Dilleri Fakültesine geçti.

Smirnov bu geçişin sebebini bir yazısında şöyle açıklar: "Bilindiği gibi, ayrı eyaletlerin birbirine komşu şehirlerinde yaşamak, burada yaşayan Ruslar için çocukluktan başlayarak, başka ırktan gelen vatandaşlarının dillerine karşı bir ilgi ve merak sebebi olmuştur." Smirnov'un İlahiyat Okulunda aldığı eğitim onun Ön Asya'ya yani Hristiyanlığın doğduğu topraklara olan ilgisini de arttırmıştır (Tveritina, 1971: 106).

19. yüzyılın ikinci yarısı Rusya'da doğuya ilginin arttığı bir dönemdir. Bu dönemde Rus bilim dilinde "doğu" denince sadece Rusya'nın doğusunda kalan topraklar değil, Mağrib ve Ortadoğu ülkeleri de kastedilmektedir. Bunun sebebi Rus şarkiyatçılığının köklerinin Batı şarkiyatçılığına dayanıyor olmasıdır. Bu dönemde doğu ile ilgili meselelerle sadece şarkiyatçılar değil, diplomatlar, askerler, seyyahlar ve gazeteciler de ilgilenmişlerdir. Osmanlı Devleti ile ilgili en çok ele alınan konular arasında ise, Osmanlı Devletinin gerileme sebepleri, ayaklanmalar ve günlük hayat gibi konular yer alıyordu.

Vasili Smirnov 1871 yılında Arapça-Farsça-Türkçe Bölümünü "Altın Madalya" derecesi ile bitirdi. Smirnov'un bitirme tezi "Moğol Hâkimiyetinin Rusya'da Bıraktığı Etkinin, Özellikle Dil Sahasındaki Etkinin Araştırılması" idi. Bitirme tezini inceleyen hocalarında biri Smirnov için şunları yazıyordu: "Hiç şüphesiz ki tarihe karşı doğuştan gelen mükemmel bir kabiliyet. Eğer kaybolup gitmezse, ülkesine şeref getirecek, çok faydalar sağlayacaktır." Bu başarılı çalışmanın ardından Smirnov'a kürsüde kalıp kariyer yapması teklif edilir. Smirnov bu bunu kabul eder. Dönemin en meşhur Türkologları V. V. Grigoryev ve İ. N. Berezin, Smirnov'a bu dönemde hocalık yapacaklardır (Gardlevski, 1968: 409).

1873 yılında aynı fakültede yüksek lisansını tamamlayan Smirnov'un tezi "Gümürcineli Koçu Bey ve 17. yy.'ın Diğer Osmanlı Yazarlarına Göre Türkiye'nin Gerileme Sebepleri" başlığını taşıyordu. Smirnov bu çalışmasını birinci elden Osmanlı kaynaklarına dayandırıyor. Tezde incelenen temel problem 17. yy Türk tarihçilerinin politik ve felsefi görüşlerini incelemek devlet düzeninin temellerini ve Türklerin toplumsal hayatını analiz ederek, Osmanlı Devletini yıkılışa götüren sebeplerin araştırılması idi (Smirnov, 1905: 298).

Vasili Smirnov'un danışmanı (ve en sevdiği hocası) Vasili Grigoryev konunun önemini şöyle açıklıyordu: "Bir yandan tez yazarının seçilen ülkeyi ne kadar iyi bildiğinin gösteriyor, diğer yandan sosyologlara öğretici bir ders vererek, devlet aygıtının çürümesinin sebebinin, 17. yy. da idarenin yabancılarla dolup taşması olduğunu gösteriyor." (Gardlevski, 1968: 409).

Smirnov'a göre meselenin özü şuydu: Türkiye'nin yaptığı bütün savaşlarda isteyen herkes savaşa katılabilirdi. Her taraftan gelen savaşçılar "kılıçları köleleştirilinceye" veya yeterli serveti elde edinceye kadar İslam inancı için savaşıyorlardı. Süvariler Kürtler, Çerkezler, Türkmenler, Tatarlar ve Küçük Asya halkında oluşuyordu. Kim İslam'ı kabul ederse o Türk sayılıyordu. Aynı durum donanmanın inşasında da oldu. İhsan ve ganimet vaadiyle, Akdeniz çevresindeki bütün ülkelerden Türkiye'ye akın oldu. İtalyanlar, Araplar, Avusturyalılar ve Fransızlar. Bunlar İslam'ı kabul ederek Sultanın tebası haline geldiler.

Rusya ya da Avusturya tebası olmak istemeyen pek çok Polonyalı da yüksek memuriyet umuduyla Osmanlı topraklarına göç etti. Bazıları divana kadar yükselerek üst düzey devlet memuru ya da bürokrat oldu. Farklı etnik kökenden gelen insanlar Osmanlı toplumunun içinde eriyerek Türkçe konuşur hale geldiler. Tabi ki dinleri de İslam oldu.

Donanmaya çeşitli ülkelerden gelen (İtalyanlar, Yunanlılar, Berberiler, Hollandalılar, Norveçliler vs.) hiçbir inancı kanunu olmayan serseriler, maceracılar ve korsanlar toplandı. Bunlar Müslüman olduklarını söylediler. Ancak şarap içmeye de devam ettiler. Başarılı seferler yapıp ganimet

ve çok sayıda esir kadın elde ettiler. Ve onlarla evlendiler. Onların çocukları da Türk sayıldı. Böylece Türk Devleti, küçük bir beylikten tamamen farklı bir Akdeniz gücü haline geldi.

16. yy. dan itibaren Türkler herhangi bir meslek ya da askerlikte uzmanlığı olan herkesi devlet hizmetine kabul eder oldular. Bunun sonuçlarını ise ancak yüz sene sonra fark edebildiler.

Bu dönemlerin bir kısmı enerji dolu ve topluma fayda sağlayan insanlardı. Bazıları ise yaşayabilecekleri huzurlu bir kasabadan başka bir şey aramıyorlardı. Bunlar Osmanlı toplumunun etnik yapısını bozdu. Gerçek Türkler bir etnik gruba indirgenerek kendi ülkelerinde ezilen bir toplum haline getirildiler. Yabancıların bu yükselişi toplumda Türklere has tepki ve davranış tarzını bozdu. Bu ise kendini vezirler, kadılar ve diğer devlet memurları arasında rüşvetin yaygınlaşması, ordunun bozulması ve ekonominin gerilemesinde gösterdi.

Osmanlı İmparatorluğu ülkedeki yabancıların bu artışı sebebiyle 17. yüzyılda gerilemeye başladı. Osmanlı yazarlarına göre, diyor Smirnov, yabancıların bu yoğun akımı ve hayatın her sahasına sızmaları devletin yıkılmasına sebep oldu (Smirnov, 1873: 261).

Türkçe kaynaklar üzerinde yaptığı çalışmalar ve çeviriler Smirnov üzerinde derin izler bıraktı. Smirnov, Türkiye ve Rusya arasında paralellikler de buluyordu. Mesela, 1. Petro zamanından itibaren Rusya'da da devlet hizmetine pek çok yabancı kabul edilmişti. Bu ise, Rus toplumunun yapısını bozuyordu. Kimi çağdaşları gibi o da imparatorluk içindeki Rus olmayan halkların Ruslaştırılmasını savunuyordu.

Vasili Smirnov 1873 yılında Petersburg Üniversitesi'ne doçent olarak seçildi. 1922 yılından ölümüne kadar burada tam 49 yıl görev yaptı. Burada Türk Edebiyatı ve Tarihi, Türkçe ve Türkiye Tarihi dersleri verdi. Yaklaşık yarım asırlık kariyerinde hemen hiç kesintisiz olarak Üniversite'de verdiği derslerin başında Osmanlı Türkçesi dersi geliyordu. Derste gramer konularının yanı sıra, kolaydan zora doğru Osmanlıca metinlerin okunması öğretiliyordu (Pilyev, 2009: 97).

O dönemde Şarkiyat enstitülerinde en az üç yabancı dil öğretiliyordu. Örneğin, Yakın ve Orta Doğu Tarihi kürsüsünde okuyan bir öğrenci Türkçe, Arapça ve Farsça öğrenmek zorundaydı. Aynı zamanda bu üç dilin kültür ve tarihi ile alakalı dersler de alıyordu. Dolayısıyla yetişen tarihçiler tek bir dalda değil, örneğin hem Osmanlı, hem de Arap ve İran tarihi ve kültürü sahalarda uzmanlaşmış oluyorlardı. Böylece kültürleri karşılaştırmalı olarak inceleyebiliyorlardı. Ancak belli bir sahada uzmanlaşmaları mümkün olmuyordu.

Smirnov ise çalışmalarını tek sahada, Osmanlı üzerinde yoğunlaştırdı. Kendisinden sonra gelen tarihçiler tarafından ilk "Osmanist" olarak nitelenen Smirnov, Türkoloji geleneğini bu doğrultuda etkiledi. Smirnov'un "Türk Medeniyeti" (1870), "Kişilerle Resmi Türkiye" (1875) gibi eserleri sadece Osmanlı üzerine yoğunlaşmanın sonucudur. Smirnov'dan sonra Rusya'da *Osmanistika* sınırları daha belirli ve dar bir hale geldi.

Vasili Smirnov Türkiye'yi biliyor ve yakından takip ediyordu. Türkiye'ye ilk seyahatini 1875'de, sonuncusunu ise 1911'de yaptı. Her seyahatinde beraberinde bulduğu elyazmalarını ve yeni çıkan eserleri getiriyordu. Kimi zaman bunları Türkiye'ye giden muhabirler ya da tanıdıkları vasıtasıyla getiriyordu. Böylece çok değerli bir Osmanlıca eserler koleksiyonu oluşturdu (Gardlevski, 1968: 409).

Smirnov halk edebiyatının dilinden çok etkilenmişti. "Kırk Vezirler Hikâyesi" ve "Nasreddin Hoca'nın Fıkraları"nu Rusça olarak yayınladı. Onun çevirileri sayesinde Rus okuyucuları Hazerfan Ahmet Çelebi, Kâtip Çelebi ve Selanikli ile tanıştı.

Araştırmalarının genel amacını "Osmanlı'nın iç tarihini anlamak" olarak tarif ediyordu (Smirnov, 1873: 111). Bunun için İslam'ın bu imparatorluğun kurulmasındaki yerini araştırdı. "Hiç şüphe yok ki İslam, Türkiye'nin devlet ve toplum yapısında bütün alanlara en yüksek derecede nüfuz etmiştir. Devlet ve toplum yapısının bütün kurumlarında ayırt edici kriter Osmanlı Devleti'nin bir üyesi olmaktır. Kişisel ve toplumsal hayatla ilgili pek çok kural ve kanunun temelinde Muhammed'in öğretileri yatar. Fakat diğer taraftan Türkiye ve onun temsil ettiği inancı, dini bütün bir Müslümanlık,

yani bir öğretinin cisimlenmiş şekli olarak, Muhammed'in ve O'nun arkadaşlarının ağzından çıktığı şekliyle olduğunu kabul etmek de yanlış olur. Dünyada fiziki ve sosyal şartlar ile ona inananlara bağlı olarak değişmemiş tek bir inanç yoktur." (Smirnov, 1878: 278).

Rus tarihçiliğinde ilk defa Smirnov Osmanlı Devleti'nin tamamen teokratik bir devlet olduğu görüşüne karşı çıktı. Ayrıca ona göre Türk Sultanları evrensel anlamda bütün Sünni Müslümanların halifesi değildi. Smirnov'a göre o dönemin Türk yazarları "Halife" unvanını büyüklük manasının dışında kullanmamışlardı. "Nasıl ki Avrupalılar arasında taşıdıkları unvanın ifade ettiği manayı temsil etmekten uzak pek çok insan varsa, Türk Sultanlarının da inancın liderliği değil de, Müslümanların hükümdarlığı anlamında halife unvanını kendilerine mal etmelerinde hiç bir şaşkınlık yoktur. Türkler sultanları sadece devletin temsilcisi ve adaletin koruyucusu gözüyle görmüşlerdir (Smirnov, 1873: 112).

Osmanlı yazarlarının anlattıklarına dayanarak, Türk toplumunun sosyal yapısı üzerine yazdı ve o güne kadar genel kabul görmüş düşüncelere karşı çıktı. Smirnov'un çağdaşları şöyle yazıyorlardı: "Türkiye, Avrupalılar için siyasi bir istisnadır. Burada sınıf yoktur, asiller yoktur, ruhbanlar yoktur, küçük burjuvazi yoktur, sürgün yoktur..." (Tveritina, 1974: 108).

Smirnov'a göre Osmanlı toplumu iki sınıftan oluşuyordu. Üstte askeriye ve ilmiye vardı. Bunlar şu veya bu şekilde devlet idaresiyle ilgiliydiler. Altta ise şehirliler ve göçmenler vardı. Bu ikinciler devleti idare eden birinci grubun çıkardığı kanunlara uymak zorundaydılar. Devletin temel geliri ise toprağa bağlı bu ikinci gruptan elde edilen vergilerdi (Smirnov, 1873: 214).

Smirnov'a göre, gerileme dönemi Osmanlı literatürü devletin temellerinin çözülme keyfiyetini ortaya koyuyordu. Zenginlik ve güç tek bir grubun, hâkim "feodal bürokratik" üst sınıfın elinde toplanmıştı. Sultanın verdiği imtiyazlar şu veya bu grup için hâkimiyet mücadelesinde birer araçlardı. Diğer taraftan bu süreci köylünün ve şehirli zanaatkarların hâkimiyet altına alınması ve sömürülmesi takip etti. Köylünün buna cevabı sahip oldukları ve kanunen bağlı oldukları topraktan kaçış ve isyan şeklinde oldu. Sık sık bu isyanlara küçük feodal sipahiler de karışıyor ve bunların yerini daha sadakatle hizmet edecek insanlar alıyordu.

Smirnov 1875 yılında İstanbul'a ilk ziyaretinden itibaren Rus tarihi ile ilgili kaynakları toplamaya başladı. Bu ziyaretlerinde en çok bulunmayı sevdiği yerler İstanbul kütüphaneleri idi. Sadece 1892 yılında İstanbul'a yaptığı ziyarette Arapça, Farsça ve Türkçe 75 el yazmasını satın alarak St. Petersburg Devlet Kütüphanesine kazandırdı. Bu dönemde Kırım'ın Rusya'ya geçişinin yüzüncü yılının yaklaşması Smirnov'un tez konusu belirlemede etkili oldu. Smirnov çalışmalarına Simferopol'de devam etti. 1886 yılında Simferopol Arşivi'nde çalışırken, Kırım'ın Osmanlı hâkimiyetinde bulunduğu döneme ait, "bir hazine değerinde" kabul ettiği "Kazasker Defteri"ni buldu. Bu defterde Kırım ile Osmanlı Devleti arasında yapılan ve Kırım'ın siyasi, ekonomik ve sosyal tarihine ışık tutan yazışmaları buldu. Resmi makamlara yazarak bu belgeyi St. Petersburg Devlet Kütüphanesi'ne taşınmasını sağladı. Bu belgeleri Smirnov değişik çalışmalarında kullandı.

Uzun yıllar süren çalışmalarının sonucu olarak Smirnov, 1884 yılında "Osmanlı Egemenliği Altında Kırım Hanlıkları, 18.yy Başlarına Kadar" (Smirnov, 1887b) adlı çalışmasını tamamlayarak profesör ünvanını alır. Dönemin tarihçileri tarafından ciddi eleştirilere maruz kaldı. Örneğin, Türkolog V. I. Veselovskiy bu çalışma için "materyaller sistemsiz yığılmış, eleştiriler süzülmemiş, yorumlar karışık ve doğru değil" eleştirilerini yapıyordu. (Lazarev, 1988: 409) Ancak, bu eleştirilere rağmen Rusya'da bu güne kadar bu eseri aşabilecek bir eser yazılabilmiş değildir.

Tezin ikinci bölümünü teşkil eden "Osmanlı Hâkimiyeti Altında Kırım Hanlığı, 18.Yüzyıldan Rusya İle Birleşmesine Kadar" adlı bölümü "Odessa Tarih ve Antik Çağ Notları" dergisinde basıldı (Smirnov, 1889a: 152-403).

Smirnov uzun yıllar Kırım tarihi üzerine çalışmaya devam etti. Konuyla ilgili pek çok orijinal kaynağı inceledi. 1917 de Bilimler Akademisi'ne Kemal Hoca tarafından yazılan ve Kırım Hanı Sahip

Giray dönemini anlatan eserin çevirisini yapmayı teklif etti. Ancak girilen yeni politik dönem Smirnov'un bu projeyi gerçekleştirmesine izin vermedi.

Kırım konusunu Smirnov sonraki pek çok çalışmasında da işledi. Doğu Tarihi Bölümü Dergisinin birinci cildinde "1886 Yılı Yazında Kırım'a Yapılan Arkeolojik Gezi" hakkındaki raporunu yayınladı. (Smirnov, 1887a) 1913'de "Kırım Hanları ile İlgili Belgeler"i yayınladı (Smirnov, 1913).

Smirnov yaşayan Türk dillerini çok iyi biliyordu. Yaptığı seyahatlerle bu bilgisini genişletiyordu. Örneğin 1889 yılında Kafkasya'ya yaptığı gezide Kalmık Halk Edebiyatı üzerine önemli malzemeler topladı.

Smirnov üniversitedeki görevinin yanı sıra Sansür İdaresinde de çalışıyordu. Bu dönemde Çarlık rejimi sıkı bir azınlıklar politikası uyguluyordu. Rusya siyasi ve ekonomik sorunlar içindeydi. O yüzden Müslüman veya olmayan bütün azınlıkların faaliyetleri kontrol ediliyordu. Smirnov'un buradaki görevi Rusya'daki Müslümanların tarafından yazılmış hemen her şeyi okumaktı. "Rusya'da Müslümanlar Tarafından Basılan Eserler" adını taşıyan 4 makalesini bu sırada yazdı (Smirnov, 1889b: 97-114).

Vasili Smirnov üniversitedeki görevinin yanı sıra Petersburg'un en büyük kütüphanelerinden birisi olan Halk Kütüphanesi'nde (1870'lerin başından itibaren) el yazmaları koleksiyonunun düzenlenmesi ve katalogunun çıkartılmasında da çalıştı. "Halk Kütüphanesindeki Belgelere Göre Türk Kalelerinde Ele Geçirilen Notlar" adlı makalesini bu dönemde yazdı (Smirnov, 1882: 1-9).

Bu sıralarda Petersburg Üniversitesi'nde Doğu Bölümü'nün de başkanı olmuştu. Kütüphanede Arapça, Türkçe ve Farsça el yazmalarına tasnif ediyordu. Bu dönemde gerek askeri seferler, gerekse bağışlar yoluyla kütüphaneye pek çok eser geldiğinden tasnif işi oldukça önem arz ediyordu. Ayrıca, diplomat yetiştirmek amacıyla Dışişleri Bakanlığı bünyesinde kurulan Eğitim Bölümü'nün kütüphanesindeki el yazmalarının katalogu da Smirnov tarafından düzenlenmiştir (Smirnov, 1897).

Vasili Dimitriyeviç eğitim ve bilimsel çalışmalarının yanı sıra orta dereceli okullarda müfettişlik yapıyor ve sansür idaresinde de çalışıyordu. Ayrıca şehir dumasında "glas" görevini yürütüyordu. 1920 yılında Merkezi Yaşayan Doğu Diller Enstitüsünde de dersler vermeye başladı.

1898 yılında Paris'te yapılan 12. Uluslararası Şarkiyatçılar Kongresine katılarak "Ayasofya ve Diğer Bizans Eserleri Hakkında Türkler Tarafından Anlatılan Efsaneler" konulu bir tebliğ sundu (Smirnov, 1898: 14).

Smirnov üniversitelerde ders kitabı olarak kullanılmak üzere "Osmanlı Literatüründen Örnekler (Mecmua-i Müntehabat-ı Asar-ı Osmaniye)" adını taşıyan derlemesinin ilk baskısı 1891'de, ikinci baskısı 1903'te yapıldı. Eser, Osmanlı edebiyatı üzerine önemli değerlendirmelerin yer aldığı bir giriş bölümü ile başlıyor. O dönem için Avrupa'da bir örneği bulunmayan eser Selçuklu Devleti'nin tarihi ile başlıyor daha sonra Aşıkpaşazade, Naima, Vasıf Efendi gibi tarihçilerin eserlerinden bölümler alınarak tarihi olaylar aktarılıyordu. Eserin ikinci bölümü "Edebiyat-ı Nefise" başlığını taşıyor. Burada divan şiirinden çeşitli örneklerin yanısıra Tercüme-i Telemak, Kırk Vezirler Hikâyesi gibi nesirlere de yer verilmiştir. Böyle bir derleme aslında Rus Türkolojisinde ilk değildi. Daha önce de değişik derleme kitapları oluşturulmuştu. Ancak, Smirnov tarafından yapılan bu derleme, seçilen metinlerin birbirini tamamlar olması ve kapsayıcılığı açısından diğerlerinden ayrılmaktaydı.

Korşa Kirpiçnikova tarafından hazırlanan "Genel Edebiyat Tarihi" serisi için "Türk Edebiyatı İçin Bir Deneme"yi yazdı (Smirnov, 1891). Ayrıca 1771-75 yılları arasında Rusların eline esir düşen Muhammed Necati Efendi'nin hatıralarını Rusçaya çevirdi (Smirnov, 1894: sayı. 3, s. 113-134; sayı. 4, s. 179-208; sayı. 5, s. 144-169).

Smirnov'un çalışma mekânı sadece üniversite değildi. Petersburg Halk Kütüphanesi ve Asya Müzesi'nde de sık sık bulunurdu. O'nu kimi zaman İstanbul'da, Kırım'da, Viyana, Budapeşte, Paris ya da Londra Kütüphaneleri'nde Türk Kültür ve Tarihine ait kaynakları araştırırken görmek mümkündü. Mesela; bu araştırmalarından birinde, İngiltere'de bir müzede 14.yüzyıla ait eski bir Türkçe el yazması

bulmuştur. Bu el yazması ile ilgili, 1914 yılında basılan çalışması Türk dilinin gelişmesini göstermesi açısından fevkalade öneme sahiptir. (Tveritina, 1974: 107)

O dönemin çok tartışılan konularından biri de Müslümanlar tarafından açılan medreselerdi. Smirnov, Müslüman halklar arasında milli dini bir eğitimin verildiği medreselerin yayılmasına karşıydı. O'na göre medreseler laik devlet okullarının ülke çapında yayılmasına engel oluyordu. Milli-dini bir eğitim, dini fanatizmin doğmasına, bu milletlerin Ruslar'dan yabancılaşmasına sebep oluyordu. Bu yüzden o da D. İ. Mendeliyev, V. V. Rozanov gibi bu milletlerin Ruslaştırılması fikrini savunmaktaydı. Bu konuyu "Tatar Halk Okulları İçin Kullanılan Rusça Kitaplar Hakkında Birkaç Söz" (Smirnov, 1877) ve "Müslümanların Okul Eğitimi Meselesine Dair" (Smirnov, 1882: s. 7) adlı makalelerinde ele alır.

Sonuç

1917 devrimi olduğunda Smirnov artık yaşlanmış ve köşesine çekilmişti. Devrimle gelen yeni rejim ona göre değildi. Hayatı boyunca Çarlık rejimine bağlı kalmıştı. Eserlerinde az yorum yaparak tarafsız olmaya çalıştı. Dönemin Rus bakış açısına sahipti. Eserlerinde olmasa bile, çalıştığı resmi görevlerde Rus emperyal bakış açısını hep çalışmalarına yansıttı. Rus olmayan milletlerin asimilasyonunu savundu. Bu şekliyle, her ne kadar kendisi Sovyet rejimini benimseyememiş olsa da, Sovyet rejimi onun Şarkiyatçılık ve Türkoloji anlayışını çok rahat benimseyebildi. Bunda Çarlık rejimi ile Sovyet rejiminin Rus olmayan milletler konusunda ortak bir bakışa sahip olmaları yatmaktaydı. Her ikisi rejim de Rus olmayanların Rus kültürü içerisinde asimilasyonunu hedefliyordu. Yeni Sovyet rejimi Çarlık dönemi akademisyen ve yazarlarının pek çoğunu "burjuva aydını" diye nitelendirip, bu aydınları ve eserlerini dışlarken, Smirnov ve eserleri bu sınıflamanın dışında tutuldu. Bu yüzden Smirnov ekolü Sovyet Türkolojisine yön vermek gibi tarihi bir misyon da üstlendi.

Hiç şüphesiz ki, Smirnov ülkesini seven bir vatanperver, aktif bir sansürcü, yorulmak bilmeyen bir hoca ve araştırmacıydı. Akademik çalışmalarda derinleşirken, düşüncelerini devlet kurumlarında hayata geçirmeye çalıştı. Devlet kurumlarında elde ettiği bilgi ve tecrübeyi ise akademik çalışmalarına yansıttı. Bu yönüyle Smirnov, hem teorisi hem de pratiği olan bir akademisyen oldu. Yaptığı çalışmalar ile Rus Türkolojisinin yönünü değiştirdi. Rusya'da sadece Osmanlı üzerine yoğunlaşarak bir gelenek oluşturdu. Geride bıraktığı eserler Rus Türkoloji içinde Osmanistika/Osmanlı Çalışmaları geleneğinde hala önemli bir yere sahiptir.

KAYNAKÇA

- GARDLEVSKİ, V. A. (1968). *Pameti V. D. Smirnova (1846-1922), İzbrannyye Soçineniye Gardlevskova*, T. 4, Moskova: Nauka.
- LAZAREV, M. S. (1988). *Slava O Masterah*, Moskova: Nauka.
- PILYEV A. İ. (2009). "Osmancki Yazık v St. Peterburgskam Universitete", *Otoçesvennaya Osmanistika i Türkologiya, Pub. Kazanski Goc. Un.*, s. 97-103.
- SMİRNOV, V. D. (1873). "Koçibey Gümiürcinskova i Drugiye Osmanskiye Pisateli XVII. Veka o Priçinah Upadka Turtsii", St. Peterburg.
- SMİRNOV V. D. (1877). "Hieskolka Slov Ob Uçebnikah Ruskova Yazıkı Dilya Tatarskih Narodnih Şkol", *Jurnal Ministerstva Harodnova Prosveşeniya*, S. 1.
- SMİRNOV, V. D. (1878). *Sambul un das moderne Türkenthum. Politische, sociale und biographische Bilder, von einem Osmanen*, Leipzig.
- SMİRNOV V. D. (1882). "Po Vaprosu O Şkolnom Abrazavaniye İnarodsev-Müsülman" *Jurnal Ministerstva Harodnova Prosveşeniya*, S. 7.
- SMİRNOV, V. D. (1884). "Hadpisi, Bivşih Ha Turyetkih Krepostyah, Hihye Hahodiyashihsa vı Publiçnoi Biblioteke", *Otçet İPB za 1882 g.*, St. Peterburg.
- SMİRNOV, V. D. (1887a). "Arheologičeskaya Ekskursiya Letom 1886 Goda v Kırım", *Zapiski Vostoçnova Otdeleniye İmperatorskova Rassiiskova Arheologičeskova Obşestva*, c. 1, s. 273-302.
- SMİRNOV, V. D. (1887b). *Kırmskaya Hanstva Pod Verhovenstva ottomankoi Porti Do Naçala XVIII veka*, St. Petersburg.
- SMİRNOV, V. D. (1889a), "Kırmskaya Hanstva Pod Verhovenstvam Ottomankoi Porti v XVIII v. Do Prisayedineniye İvo k Rossii", *Zapisi Odeskaya Obşestva İstorii i Drevnosti*, c. 15, s. 152-403.
- SMİRNOV, V. D. (1889b). "Müsülmanskoe Peçatnoe İzdaniye v Rassii", *Zapiski Vostoçnova Otdeleniye İmperatorskova Rassiiskova Arheologičeskova Obşestva*, c. 3, s. 97-114. Smirnov bu konunun devamını daha sonraki yıllarda da aynı dergide yazmıştır. Bk. Yıl 1891, c. 5, s. 139-145, yıl 1893, c.7, sh. 389-393, yıl 1893, c. 8, sh. 195-201.
- SMİRNOV, V. D. (1891). "Oçerki istorii Osmanskoi literaturı", *Vı Vsa Obşei İstoriji Literaturı*, red. V. F. KORŞA, A. İ. KİRPIÇNIKOVA, c. 4, St. Petersburg, s. 425-584.

- SMÍRNOV V. D. (1894). "Zapiski Muhammed Necati Efendi, Turetkova Plennova v Rassii V1 1771-1775 gg.", *Jurnal Ruskaya Starina*, S. 3, s. 113-134; S. 4, s. 179-208; S. 5, s. 144-169.
- SMÍRNOV V. D. (1897). *Manuscrits turces de l'institute de Languages Orientales*, St. Peterburg.
- SMÍRNOV, V. D. (1898). *Turiyetkie Legend O Soitoi Sofii I O Drugih Bizanteiskih Derevnestiyah*", St. Peterburg.
- SMÍRNOV V. D. (1909). *Materiali Dilya Ístorii Fakul'tiyeta Vastochnuh Yazikov*, St. Peterburg.
- SMÍRNOV, V. D. (1913). *Krimsko-Hamskiye Gramati*, Simferapol.
- SMÍRNOV, V. D. (1915). "Turyetskii Rukopis Britanskoi Müzei 14. veka", *Zapiski Vostochnova Otdeleniye Ímperatorskova Rassiiskova Arheologičeskova Obščestva*, c. 22, s. 13-14.
- TVERITÍNOVA, A. S. (1974). "Vasili Dimitriyeviç Smirnov, Ístorik Turtsii", *Sovyetskaya Türkologiya*, S. 4, s. 105-114.